

PORAZGOVARAJMO O KLIMATSKIM PROMENAMA

Uobičajeni pogled na Zemlju iz aviona sa 10000 metara – vidik koji bi zaprepastio Dikensa ili Darvina – ume da bude poučan kad razmatramo sudbinu naše Zemlje. Nejasno vidimo, ili umišljamo da to možemo, sferičnu krivulju horizonta i osećamo, prema proceni, koliko bismo daleko morali da putujemo da bismo napravili pun krug, i koliko smo sićušni u odnosu na ovaj dom koji lebdi u sterilnom prostoru. Kad pređemo kanadske severne teritorije na putu ka zapadnoj obali Amerike, ili norveškom primorju, ili unutrašnjosti Brazila, obodri nas to što vidimo da tako ogromna, pusta prostranstva još uvek postoje – mogla bi proći i dva sata, a da na vidiku ne bude nijednog puta ili staze.

Ali veliki je i sve veći neizmerni obod prljavštine – kao da se otepio iz neoprane kade – koji visi u vazduhu dok se krećemo preko Alpa prema severnoj Italiji, ili basenu Temze, ili Meksiko Sitiju, Los Anđelesu, Pekingu – spisak je dug i sve duži. Te divovske betonske mrlje protkane čelikom, ti kateteri neprekidnog saobraćaja poređani prema horizontu – prirodni svet može samo da ustukne pred njima.

Puki pritisak naših cifara, izobilje naših izuma, slepe sile naših želja i potreba, deluju nezaustavljivo i proizvode vrelinu – uzavreli dah naše civilizacije – čije posledice tek kroz maglu poimamo. Izvesno je da će se putnik mizantrop, dok zuri dole iz svoje čudesne i čudesno prljave mašine, pitati da li bi Zemlji možda bilo bolje bez nas.

Kako da ikad počnemo da se obuzdavamo? S ove razdaljine izgledamo kao uspešan lišaj, kao razorni cvat algi, kao buđ koja obmotava plod. Možemo li se međusobno složiti? Mi smo pametna, ali svadljiva vrsta – naši javni diskursi znaju da zvuče kao jato kreštavih gačaca. U toj našoj pameti, tek počinjemo da uviđamo da je Zemlja – posmatrana kao sveobuhvatni sistem organizama, okruženja, klima i sunčevog zračenja, od kojih svako uzajamno oblikuje ono drugo stotinama miliona godina – verovatno jednako složena koliko i ljudski mozak; do sad smo razumeli tek delić tog mozga, odnosno doma u kom se razvio.

Uprkos tom gotovo neznanju, ili možda zbog njega, izveštaji iz širokog niza naučnih disciplina govore nam sa sigurnošću da pravimo nered od Zemlje, da prljamo svoje gnezdo i da moramo delovati odlučno i protiv svojih trenutnih sklonosti. Jer umemo da budemo sujeverni, hijerarhični i koristoljubivi upravo kad trenutak zahteva da budemo racionalni, nepristrasni i altruistični. Naša istorija i biologija nas oblikuju kako bi nam ograničile namere unutar kratkog perioda, unutar razmere jednog životnog veka; a u demokratijama, vlade i biračka tela šuruju u još užem kolu obećanja i zadovoljavanja. Od nas se sad traži da se pozabavimo blagostanjem nerođenih pojedinaca koje nikad nećemo upoznati i koji nam, suprotno uobičajenim uslovima ljudskog međudelovanja, neće vratiti uslugu.

Da bismo usredotočili svoje umove imamo istorijske primere civilizacija koje su propale u degradaciji životne sredine – Sumer, dolina Inda, Uskršnje ostrvo. One su se rasipnički sladile ključnim prirodnim resursima i nestale. To su bili slučajevi iz epruvete, oblasno ograničeni; danas smo to mi, sve više, i obavešteni smo – pouzdano ili ne – da je cela laboratorija, da je svekoliki veličanstveni ljudski eksperiment ugrožen.

A šta je na našoj strani čime bismo mogli da otklonimo tu ugroženost? Nasuprot svim našim deficitima, svakako dar za saradnju; možemo naći utehu u sećanju na Parcijalni ugovor o zabrani nuklearnih proba (1963), postignut u vreme neprijateljstva i uzajamnog sumnjičenja između supersila za vreme Hladnog rata. Od nedavnih primera, otkriće smanjenja ozonskog omotača u gornjim slojevima atmosfere i sporazum na svetskom nivou o zabrani proizvodnje hlorofluorouglenika (CFC) takođe bi trebalo da nas obodre. Drugo, globalizacija nije samo ujedinila privrede, već je usredsredila globalno mišljenje da izvrši pritisak na vlade kako bi one nešto preduzele.

Potrebni su nam tačni prikazi stanja Zemlje. Pokret za zaštitu životne sredine razočarala su mračna predviđanja, „naučno“ zasnovana, za koja se u poslednje dve ili tri decenije ispostavilo da su spektakularno pogrešna. To, samo po sebi, ne opovrgava današnja mračna naučna predviđanja, ali daje povoda za skepticizam – jedan od pokretača dobre nauke. Potrebni su nam ne samo pouzdani podaci, već i njihov izraz pri rigoroznoj upotrebi statistike.

Pravo je iskušenje s entuzijazmom prigrliti najnoviji turobni scenario zato što nam se poklapa s raspoloženjem. Ali trebalo bi da tražimo, ili da očekujemo druge da traže, poreklo tih podataka, te pretpostavke koje se pohranjuju u računarski model, te reakcije zajednice koja daje stručno mišljenje i tako dalje. Pesimizam je intelektualno primamljiv, čak i uzbudljiv, ali stvar pred nama je preozbiljna za jednostavno samoudovoljavanje. Bilo bi samoporažavajuće ukoliko bi se pokret za zaštitu životne sredine izvitoperio u religiju sumorne vere. (Vera, neutemeljena izvesnost, nije vrlina.) Dobra nauka, a ne dobra namera, bila je ta koja je prepoznala problem ozona i dovela, prilično brzo, do dobre politike.

Široki pogled iz aviona ukazuje da, ma kakvi bili naši problemi sa životnom sredinom, moraćemo ih rešavati međunarodnim zakonima. Nijedna nacija neće zauzdati svoje dok su industrije njenih suseda nesputane. I tu bi neka prosvetljena globalizacija mogla da bude od koristi. A dobar međunarodni zakon možda će morati da koristi ne naše vrline, već naše slabosti (pohlepu, koristoljublje) da bi podupro čistiju životnu sredinu; u tom smislu je novosmišljeno tržište trgovine ugljenikom bilo lukav prvi potez.

Debatu o klimatskim promenama ograničavaju neizvesnosti. Možemo li izbeći to što nam dolazi, ili nam ništa zapravo ni ne dolazi? Jesmo li na početku nezapamćene ere međunarodne saradnje, ili živimo u edvardijanskom letu nesmotrenog poricanja? Je li ovo početak, ili kraj? Moramo da razgovaramo.

(S engleskog preveo Igor Cvijanović)